

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף ח

(בעמוד הקודם)

אמר מר - יש לי בענין זה להביא ג' טומאות, טומאת ע"ז וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים: הגמרא חוזרת לדברי הברייתא לעיל ומבארת אותה קטע קטע.

במשנה כתוב שאם היתה לו ידיעה בתחילה שנטמא ואחר כך הוא שכח ואינו יודע שנטמא, ונכנס למקדש או אכל קודש. השעיר של יום כיפור ויום כיפור עצמו מגינים עליו מהיסורים, עד שיוודע לו שחטא והוא יביא קרבן עולה ויורד לכפר על חטאו. הברייתא מבארת מהיכן לומדים שהשעיר מכפר על טומת מקדש וקודשיו. נאמר "וכפר על הקדש מַטּוּמָאוֹת בני ישראל". פסוק זה נאמר בשעיר של יום הכיפורים. היה מקום לפרש שהטומאות המדוברות בפסוק הם שלושת החטאים של ע"ז, גילוי עריות, ושפיכות דמים, שנאמר בהם לשון 'טומאה'. ועליהם מכפר השעיר. (תשובת הברייתא תובא להלן בהמשך הגמרא).

קושיא: האי ע"ז היכי דמי? איך מדובר? אם מדובר באדם שעבד עבודה זרה במזיד הרי הוא חייב מיתה, וודאי שהשעיר של יום כיפור לא יכפר עליו. ואם מדובר בשוגג, הרי כבר יש לו קרבן שהוא חייב להביא על כך.

תירוץ: במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתיידע ליה: או שמדובר במזיד ולא התרו בו, שאז אין לו עונש מוות בבית דין, והשעיר יכפר עליו. או שמדובר בשוגג והוא לא יודע שהוא עבר את העבירה.

(כל זה היה מקום לחשוב שהשעיר יכפר, ולפרש על כך את הפסוק).

גילוי עריות נמי וכו': את אותה הקושיא יש להקשות על גילוי עריות. והגמרא מתרצת את אותו התירוץ.

וכן על שפיכות דמים כנ"ל. אמנם בשפיכות דמים בשוגג אין קרבן ויש גלות.

אי נמי בהנך דלאו בני גלות ניהו: מדובר שהרג את חבירו בשוגג בצורה שאין עליה גלות. כגון שהרגו 'בדרך עלייה' שפטור מגלות.

אמר מר - יכול על שלש טומאות הללו יהא שעיר מכפר? ת"ל "מטומאות" ולא כל טומאות. מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל הטומאות? בטומאת מקדש וקדשיו. אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו. דברי רבי יהודה.

נאמר "וכפר על הקודש מִטומאות בני ישראל" ולא 'כל טומאות'. דהיינו הפסוק מדבר רק על חלק מהטומאות. והפסוק לא מפרש לך איזה טומאות. ואנו לומדים זאת מ'כמה מצינו'. מצאנו 'טומאה' (= עבירה) שהכתוב חילק אותה משאר הטומאות (= העבירות), והיא עבירה של טומאת מקדש וקדשיו (ולהלן) יתבאר כמה היא חלוקה משאר הטומאות). ולכן גם כאן כשהפסוק חילק טומאה אחת משאר טומאות ואמר שרק עליה מכפר השעיר, מדובר בטומאת מקדש וקדשיו. זו דעת רבי יהודה.

שאלה: מאי חלק: כמה התורה חילקה אותה משאר העבירות? תשובה: דמייתי בעולה ויורד: יש עליה קרבן עולה ויורד (המשתנה בין עשיר לעני), שלא כשאר העבירות שיש עליהם קרבן קבוע (שאינו משתנה בין עני לעשיר).

קושיא: אימא ע"ז, ומאי חלק? דמייתי שעירה ולא כשבה: אולי נאמר שהעבירה הזו אינה טומאת מקדש וקדשיו אלא עבודה זרה, שהתורה חילקה אותה משאר העבירות. שאר העבירות שחייבים עליהם כרת במזיד, אם עשאם בשוגג יכול להביא כשבה או שעירה. ואילו בע"ז בשוגג חייב להביא רק שעירה. תירוץ: אמר רב כהנא אנן חילק להקל קאמרינן, והאי חילק להחמיר הוא: אנחנו מדברים על עבירה שהפסוק חילק אותה להקל ולא להחמיר. והחילוק בע"ז הוא לחומרא.

והטעם שאנו מדברים לקולא, משום שהשעיר של יום הכיפורים יש בו חילוק לקולא משאר קרבנות, שהוא קרבן ציבור המכפר על עבירה של אדם פרטי. ובשאר הקרבנות הבאים על שאר עבירות, צריך החוטא להביא אותם מכספו.

קושיא: אימא יולדת, דחילק דמייתא עולה ויורד: אולי מדובר ביולדת שצריכה להביא קרבן כדי לאכול קודשים. ועליה יכפר השעיר. דהיינו שאם יעבור יום הכיפורים היא כבר לא תצטרך להביא קרבן בעצמה. ויש בה חילוק לקולא שהיא מביאה קרבן עולה ויורד (שהוא לקולא כנ"ל). תירוץ: אמר רב הושעיא "לכל

חטאתם" ולא לכל טומאתם: נאמר בפסוק שהשעיר בא לכפר על חטא, ואילו יולדת מביאה קרבן כדי להיטהר ולא כדי לכפר על עבירה. קושיא: **ולר' שמעון בן יוחאי וכו':** הסובר שיולדת חוטאת (כי בצירי הלידה היא נשבעת שלא תלד יותר), אם כן הקרבן שלה בא לכפרה. תירוץ: **רבי שמעון לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע:** רבי שמעון הרי סובר שאין צורך בכלל לחפש את העבירה שעליה מכפר השעיר (על ידי ב'מה מצינו'), כי לומדים מהפסוק עצמו שמדובר בטומאת מקדש וקודשיו. (כפי שמוכח בבבליהא שם בהמשך).

קושיא: **ואימא מצורע:** ביום שהוא נטהר הוא מביא קרבן עולה ויורד. ועליו יכפר השעיר (כמו שרצינו לומר ביולדת). תירוץ: **אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם:** כנ"ל ביולדת. קושיא: **ולר' שמואל בר נחמני דאמר על שבעה דברים נגעים באין וכו':** על לשון הרע ועל שפיכות דמים וכו'. אם כן הקרבן שלו בא על עבירה. תירוץ: **התם נגיעה דאכפר ליה וקרבן לאישתרוויי בקודשים:** הקרבן לא בא לכפר על העבירה כי הנגע בעצמו כבר כיפר עליה, והקרבן בא להתיר לו לאוכל קודשים.

קושיא: **ואימא נזיר טמא, דחילק דמייתי תורים ובני יונה:** נזיר שנטמא, לאחר שנטהר עליו להביא קרבן. והקרבן שלו חלוק לקולא, כי הוא מביא רק שני יונים ולא בהמה כבשאר קרבנות. תירוץ: **אמר רב הושעיא וכו':** כנ"ל. קושיא: **ולר' אלעזר הקפר דאמר נזיר נמי חוטא הוא וכו':** הוא 'חוטא' כי הוא ציער את עצמו מלשתות יין! תירוץ: **סבר לה כר' שמעון וכו':** כנ"ל.

אמר מר - ר' שמעון אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר "וכפר על הקדש מטומאות" מטומאתו של קודש כו'.

לדעת רבי שמעון אין צורך ללמוד ממקום אחר (על ידי 'במה מצינו') שהשעיר מכפר על טומאת מקדש וקודשיו, אלא לומדים זאת מהפסוק עצמו. נאמר "וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל" הכוונה מהטומאות של קודש, כלומר טומאת מקדש וקודשיו.

קושיא: **שפיר קאמר רבי שמעון:** ומה יענה על כך רבי יהודה? והתשובה - הפסוק בא ללמד שכמו שהכהן הגדול היזהר מדם הפר והשעיר בקודש הקודשים לפני הכפורת, כך עליו להזהר מהם בהיכל לפני הפרוכת.

(והיינו שקודם לכן כתוב "וַיִּשְׁחַט אֶת שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֹם וְהִבִּיא אֶת דָּמוֹ אֶל מַמְבִּית לַפֶּרֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכִּפֹּרֶת וּלְפָנֵי הַכִּפֹּרֶת". ובפסוק הבא כתוב "וּכְפֹר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם", ו'הקודש' הוא ההיכל).

ורבי שמעון - ההוא מ"וכן יעשה" נפקא: אבל רבי שמעון סובר שלא צריך ללמוד זאת מהמילים הללו, כי לומדים זאת מהמשך הפסוק **"וְכִפֹּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵי מוֹעֵד הַשָּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טַמְאֹתָם"**.

ורבי יהודה - אי מההיא וכו': רבי יהודה עונה - מהמילים "וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֵהָל מוֹעֵד" היינו חושבים שצריך להביא פר ושעיר אחרים להיכל. קמ"ל מ"וּכְפָּר עַל הַקֹּדֶשׁ" שהוא מכפר מאותו הפר והשעיר.

וְר' שמעון - וכן יעשה וכו': רבי שמעון עונה - כתוב "וְכֵן יַעֲשֶׂה" דהיינו מאותו הדם של הפר והשעיר הנ"ל.

אמר מר - יכול על כל טומאות שבקודש יהא שעיר זה מכפר ת"ל מפשעיהם לכל חטאתם וגו'.

ממשיכה הברייתא ואומרת - אולי השעיר מכפר על כל טומאה של מקדש וקודשיו, בין שיש בה ידיעה ובין שאין בה ידיעה?

על כך נאמר בהמשך הפסוק "וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם". 'פשעים' הם עבירות שנעשות במזיד, 'חטאים' הם עבירות שנעשות בשוגג. הפסוק משווה אותם זה לזה, ללמד שהחטאים דומים לפשעים. כמו שעל פשעים לא מביאים קרבן (שהרי קרבן בא רק על עבירה בשוגג), כך גם החטאים שאמורים כאן הם חטאים כאלה שלא מביאים עליהם קרבן. והיינו טומאת מקדש וקדשיו שלא מביאים עליה קרבן עולה ויורד.

וכל זה דוקא כאשר יש בה ידיעה בתחילה (שידע שנטמא), ואין ידיעה בסוף (ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קודש, והגיע יום כיפור והוא עדיין לא יודע שעבר את העבירה). ועל זה מכפר השעיר (כלומר מגין מהיסורים עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן). אבל אם יש ידיעה בתחילה ואחר כך העלם באמצע וידיעה בסוף (דהיינו שלבסוף הוא יודע שעשה עבירה), מביאים על העבירה הזו קרבן עולה ויורד, והשעיר לא מכפר עליה.

קושיא: מאי ניהו? יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. האי בר קרבן הוא! הטומאת מקדש וקודשיו שמתמעטת, היא כאשר היתה ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתיים. אך קשה, מדוע צריך בכלל למעט מקרה כזה? הרי הוא חייב קרבן עולה ויורד והוא יכפר עליו.

תירוץ: לא צריכא וכו'. מדובר שנודע לו שחטא בערב יום כיפור סמוך לשקיעת החמה, שכבר אין לו אפשרות להביא קרבן עולה ויורד. היה מקום לומר שהשעיר יגן עליו מהיסורים עד שיביא קרבן, קמ"ל מהפסוק שלא.

אמר ר' - מניין ל'יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף' ששעיר זה תולה.

הברייתא ממשיכה - ומניין שהשעיר מכפר (כלומר מגין מהיסורים לבינתיים) על טומאת מקדש וקודשיו? שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף (כאמור)?

קושיא: 'מניין' מאי קא קשיא ליה? מה קשה לברייתא? הרי היא אמרה שלומדים מהפסוק "וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם" שהשעיר מכפר על עבירה הדומה לפשע, כלומר שאין עליה קרבן. והיינו כשיש ידיעה בתחילה ואין ידיעה בסוף.

תשובה: הכי קא קשיא ליה וכו'. קשה לברייתא כך. אם אתה לומד מ'חטאים דומיא דפשעים' לידיעה בתחילה ולא בסוף כנ"ל, אם כן נלמד מפשעים שדוקא חטא שלעולם לא יגיע לידי קרבן השעיר יכפר עליו. ומהו המקרה הזה? 'אין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף' שאז אי אפשר להביא קרבן. אבל השעיר לא יכפר על 'יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף', משום שכאשר יודע לו שחטא הוא יביא קרבן. (ולכן השעיר לא 'יתלה לו' את החטא להגן מהיסורים בינתיים עד שיוודע לו). זו הקושיא של הברייתא.

קושיא: וכי תימא אין בה ידיעה בתחלה וכו'. ואם תשאל הרי על טומאה 'שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף' כבר השעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפרים, ככתוב במשנה. ואין צורך בשעיר הפנימי. ואם כן בהכרח שהשעיר הפנימי מכפר על 'יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף'. **תשובה:** ס"ד אמינא ניפוך מיפך: היה מקום לומר שנהפוך את השעירים. כלומר השעיר החיצוני יכפר על 'יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף', והשעיר הפנימי יכפר על 'אין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף'.

אמר קרא "לכל חטאתם" מכלל דבני חטאות נינהו: על כך עונה הברייתא נאמר **"ומפשעייהם לְכָל חַטָּאתָם"**. כלומר השעיר מכפר על עבירה שיכולה להגיע לבסוף לידי קרבן חטאת. וזהו דוקא כשהיתה לו ידיעה בתחילה ולא היתה לו ידיעה בסוף, שבשלב הזה השעיר מגין מהיסורים, עד שבעתיד כשיוודע לו שעבר את העבירה הוא יביא קרבן חטאת לכפר עליה. אבל אם לא נודע לו בתחילה שנטמא, הוא לא יביא עליה חטאת לעולם.

שאלה: ונתכפר כפרה גמורה: מדוע אומרת הברייתא שהשעיר רק תולה להגין מהיסורים עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן, והוא לא מכפר כפרה גמורה? **תשובה:** **אי כתיב "מחטאתם" וכו':** אם היה כתוב **"מפשעייהם וחטאתם"** היית צודק. אבל בגלל שכתוב **"ומפשעייהם לְכָל חַטָּאתָם"** המשמעות היא שהשעיר מגין רק עד שיגיע 'לחטאת', כלומר למצב שהוא יביא חטאת וזהו כשיוודע לו שחטא.

שאלה: וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה: אם השעיר לא מכפר, על מה הוא תולה? **משיב ר' זירא:** **לומר שאם מת מת בלא עון:** אם הוא נפטר ולא נודע לו שחטא, נחשב כאילו מת בלו עוון. **אמר ליה רבא:** הרי המיתה בעצמה מכפרת על העבירה (כשעשה תשובה) ולא צריך את השעיר. ולכן אומר רבא שהשעיר מגין עליו מהיסורים.

*

למדנו במשנה - אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר כו': לומדים זאת ממהקש של שני השעירים בפסוק **"שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חֲטָאת (הוא שעיר החיצון) מִלִּבְד חֲטָאת הַכִּפָּרִים (הוא שעיר הפנימי)"**. כמו שהשעיר הפנימי מכפר על טומאה שיש בה ידיעה, כך השעיר החיצוני מכפר על טומאה שיש בה ידיעה.

קושיא: **מכדי איתקושי איתקוש להדדי וכו':** הרי שני השעירים הוקשו זה לזה, ואם כן שיכפר השעיר הפנימי על שתי הטומאות. דהיינו גם על 'יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף' (שעליה הפנימי מכפר), וגם על 'שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף' (שעליה החיצון מכפר). והנפקא מינה שהוא יכפר ולא החיצון, למקרה שלא היו מספיק שעירים ולא הקריבו את השעיר החיצון.

תירוץ: אמר קרא "אחת" וכו': נאמר "יִכְפֹּר אֱהָרֹן עַל קִרְנֹתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּהֲנִים" דהיינו הכהן נותן מדם הפר והשעיר הפנימי המעורבבים על קרנות מזבח הפנימי. הפסוק הזה מיותר ללמד שהשעיר מכפר רק על טומאה אחת, ולא שתיים. דהיינו לא על טומאה שמכפר עליה שעיר החיצון.

קושיא: ונכפר חיצון אידיה וכו': אולי השעיר החיצון יכפר על שתי הטומאות. והנפקא מינה למקרה שאחרי שכבר הוקרב השעיר הפנימי, אדם עבר את העבירה של טומאת מקדש וקודשיו באופן של "יש בה ידיעה בתחילה ולא בסוף". שאז השעיר הפנימי כבר לא יכול לכפר עליה, ויכפר עליה השעיר החיצון.

תירוץ: אמר קרא אחת בשנה וכו': בפסוק שם נאמר פעמיים 'אחת בשנה', "יִכְפֹּר אֱהָרֹן עַל קִרְנֹתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּהֲנִים אֶחָת בְּשָׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדִרְתֵּיכֶם". הפעם הראשונה מלמדת שהשעיר הפנימי מכפר רק כפרה אחת. והפעם השניה מלמדת שאין קרבן אחר שמכפר את הכפרה הזו, אלא רק השעיר הפנימי מכפר עליה פעם אחת בשנה.